

HARP
SANAT

Denizde Türkler: Denizlerin Hâkimi Osmanlılar

Ali Haydar Emir (Alpagut)

Harp Sanat©

www.harpsanat.com

kitap@matbumedya.com

0850 304 22 03

Yayıncı Sertifika No 28740

Genel Müdür: Emrah Çelik

Yayın Yönetmeni: Murat Şerefoglu

Editör: Caner Aydın

Son Okuma: Korhan Altunyay

Mizanpaj Tasarım: Emir Tali

Kapak Tasarım: Efe Bozkurt

Kapak Görseli: Preveze Deniz Savaşı (İBB Atatürk

Kitaplığı, Krt_003304)

1. Basım, İstanbul, Temmuz 2025

ISBN: 978-625-9708-42-3

Tilki Kitap Matbaa / İstanbul

Matbaa Sertifika No: 48138

Harp Sanat Yayınevi tarafından baskıya hazırlanan eserlerin hukuki sorumluluğu tamamen yazara aittir.

**DENİZDE TÜRKLER:
DENİZLERİN HÂKİMİ OSMANLILAR**

Hazırlayan
Caner AYDIN

Ali Haydar Emir (Alpagut)

İÇİNDEKİLER

Harp Sanat Yayınevinin Yayın Esasları	7
YAYIMA HAZIRLAYANIN NOTU	11

1. TÜRKİYE'NİN HİNT DENİZİ'NE İNMESİ.....	13
ON ALTINCI YÜZYILIN BAŞINDA HİNT DENİZİ	13
ÇALDIRAN'I KAZANMAKLA TÜRKİYE BASRA KÖRFEZİ'NE YAKLAŞIYOR.....	24
MISIR'I ALMAKLA ŞAP [KIZILDENİZ] DENİZİ'NE ÇIKIYOR.....	36
SEN JAN OCAĞINA SAVAŞ NASIL AÇILDI?	56
RODOS KUŞATMASI VE SONUCU	67
ŞAT AĞZI'NA İNİŞ.....	78
HİNT BEYLERBEYLİĞİ	80

2. İMPARATORLUĞUN ATLAS OKYANUSU'NA DOĞRU YAYILMASI.....	85
XV. YÜZYILDA BATI AKDENİZ.....	85
KEMAL REİS'İN KORSANLIĞA ATILMASI.....	89
BATI AKDENİZ'DE KEMAL REİS VE YOLDAŞLARI	96
BATI AKDENİZ'DE KURTOĞLU KARDEŞLER.....	110
ORUÇ VE HIZIR BARBAROS'UN KORSANLIĞA ATILMALARI	118
BATI AKDENİZ'DE BARBAROS KARDEŞLER.....	135

3. KRALLIKTAN KAPTAN PAŞALIĞA	153
CEZAYİR TÜRK DEVLETİ'NİN KURULMASI	153
KAİM BİEMRİLLÂH ORUÇ BARBAROS'UN KRALLIĞI	167
HAYRETTİN HIZIR BARBAROS'UN KRALLIĞI	184
TÜRKİYE VE ALMANYA SAVAŞI'NIN AÇILMASI.....	209
DENİZ EGEMENLİĞİNİN DEĞERİ.....	213
HAYRETTİN HIZIR'IN İSTANBUL'A GİTMESİ	217
DENİZ KURUMUNDA DEĞİŞİM.....	221
DİZİN	231

HARP SANAT YAYINEVİNİN YAYIN ESASLARI

Harp Sanat Yayınevi, şanlı Silahlı Kuvvetlerimizde yıllarca görev yapmış olan emekli bir subay tarafından ülkemizdeki askeri tarih çalışmalarına katkı sağlamak için 2021 yılında kurulmuştur. Bilimin ışığını rehber edinen yayınevimiz, Atatürkçü bir çizgide, bağımsız yayıncılık faaliyetlerinde bulunmayı temel ilke edinmiştir. Yayınevimiz, yayımlayacağı nitelikli eserlerle ülkemizde askeri tarih alanında hissedilen eksikliği gidermeyi amaçlamaktadır.

Bilindiği üzere toplumların tarihi incelendiğinde askerlikle ilgili hususların siyasi, sosyal ve kültürel alanlara doğrudan veya dolaylı etkilerinden söz edildiği görülmektedir. Bu etkilerin tespit ve değerlendirmesinin, günümüze ve hatta geleceğe bakan yönlerinin ortaya konulmasının fert ve devlet ölçeğindeki gelişime önemli katkılar sağlayacağı üzerinde durulmaktadır.

Sosyal bilimlerde askerî konulara ağırlık veren çalışmalar, Birinci Dünya Savaşı sonrasında önem kazanmaya başlamıştır. Zamanla genel tarih araştırmaları içinde kendine özgü bir anlayışa dönüşerek askerî tarih adı altında toplanan bu alandaki çalışmalar, Batı'da 21. yüzyılda büyük bir hız kazanmışsa da Türkçe literatürde ne yazık ki henüz arzu edilen seviyeye ulaşamamıştır.

Karakter ve kültür kodlarımızda var olan askerliğe ve ona dair çalışmalara ivme kazandırılarak bu alandaki eksikliğin nitelikli

eserlerle giderilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Aksi hâlde bu boşluğun akademik olmayan, ideolojik birtakım amaçlarla, bilgi ve belgeye dayanmayan yorumlarla ve popülist eserlerle doldurulması başka sorunları da beraberinde getirecek, ortak tarih bilincinin oluşumuna zarar verebilecektir.

Yayınevi olarak bu bilinçle, imkânlarımız nispetinde faydalı çalışmalar ortaya koymayı arzu ediyoruz. Bu alandaki akademisyen ve yazarlarla koordineli çalışmalar yürüterek akademik, tarafsız ve güvenilir kaynaklardan oluşan yerli ve yabancı nitelikli eserlerle okuru buluşturmak istiyoruz. Kuramsal kaynaklardan edebî eserlere kadar geniş bir yelpazede yapacağımız yayınlarla, askerliği meslek olarak benimseyenlerin yanında askerî tarihe ilgi duyan herkese hitap eden akademik ve edebî eserler ile başvuru koleksiyonu oluşturmaya çaba sarf edeceğiz.

Tarihin tozlu raflarında unutulmaya yüz tutmuş, sandıklarında kilitli kalan hatıraların, yazma eserlerin, baskısı tükenmiş kitapların; Yükseköğretim kurumlarında büyük emekler verilerek hazırlandıktan sonra atıl kalan değerli çalışmaların gün yüzüne çıkarılması için atacağımız adımlarla, bu türdeki yayınların ve disiplinler arası müşterek akademik çalışmaların artmasında teşvik edici bir rol üstlenmek istiyoruz.

Askerlik mesleğinin ilgi sahası içinde önemli bir yer tutan yönetim, liderlik, strateji ve organizasyon konularıyla yeni modellere ilham verecek çalışmaları okurla buluşturmayı da hedefliyoruz.

Askerî geleneklerin oluşturulması, geliştirilmesi ve sürdürülmesi amacıyla özellikle tarihe mal olmuş komutan ve stratejistlerin düşünce ve tecrübelerinin sonraki nesillere aktarılmasına hizmet edecek biyografi ve hatıratlarının yanında tenkit ve kritiklerini yayınlamayı amaçlıyoruz.

Harp tarihinin konuları dışında kalan ancak yazarı veya işlediği konu itibarıyla daha çok sosyal tarihin ve edebiyatın alanına giren eserlerin yayınlanmasının da önemli bir boşluğu dolduracağına inanıyoruz.

Her safhasını akademik bir titizlikle takip edeceğimiz, editörlük çalışmalarına önem vereceğimiz yayınlarımızda Türk Dil Kurumunun Yazım Kılavuzu'nda belirtilen esaslar çerçevesinde hareket edeceğiz.

Faydalı olabilmek niyet ve gayretiyle...

YAYIMA HAZIRLAYANIN NOTU

Haydar Alpagut'un *Denizde Türkler* adlı eserini, üç kitap hâlinde yayıma hazırladık. *Denizde Türkler: Osmanlı Öncesi* ile başlayan seriyi, *Denizde Türkler: Osmanlı Kuruluş Dönemi* adlı ikinci eser ve son olarak da *Denizde Türkler: Denizlerin Hâkimi Osmanlılar* adlı işbu eserle tamamlıyoruz. Yazarın vefatından dolayı bu serinin devamı gelememiştir.

Birinci kitapta, Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna kadarki kısım ele alınmaktaydı. İkinci kitapta, Osmanlı'nın yükselme dönemine kadar olan denizdeki hâkimiyeti ve kuvvetlerin siyasi olaylara etkisi ele alınırken, üçüncü kitapta yükselme döneminde Osmanlı Devleti'nin Hint ve Akdeniz üzerindeki askerî ve siyasi mücadeleleri ele alınmaktadır.

Üç bölümden oluşan eserin birinci bölümünde, Yavuz Sultan Selim dönemindeki Safevi ve Mısır Seferleri, Basra Körfezi ve Kızıldeniz'e inme sürecinde yaşanan siyasi olaylar; ikinci bölümde, Oruç ve Hızır kardeşlerin Batı Akdeniz ve Cezayir'deki mücadeleleri; son bölümde de Oruç Reis'in ölümünden sonra Barbaros Hayrettin'in Cezayir'de kral oluşu, Cezayir'in Osmanlı İmparatorluğu'na katılma süreci ele alınmaktadır.

Eseri yayıma hazırlarken şu hususlara dikkat ettik: Eserin orijinaline sadık kalarak sadeleştirme yapmadık. Bununla birlikte yazım ve anlatım bozukluklarına müdahale ettik. Günümüz okuru için anlaşılması güç olan kelimelerin anlamlarını köşeli ayraç ([]),

yazar tarafından verilen açıklamalar ise yay ayrıç () içerisinde verdik. Yazarın, eserde kullandığı dipnotlar Müellif Dipnotu (M.D.) şeklinde dipnotta verdik. Kelimelerin günümüzdeki anlamları için Türk Dil Kurumunun dijital sözlüğü (sozluk.gov.tr) ana başvuru kaynağımız oldu. Burada yer almayan kelimeler için de Ferit Develioğlu'nun *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*'inden yararlandık. Eserde yer verdiğimiz açıklamaları dipnotta belirttik. Mevcut yazım hatalarını Türk Dil Kurumunun güncel *Yazım Kılavuzu*'nu esas alıp düzelttik.

Eserin basımını gerçekleştiren Harp Sanat Yayınevinin yönetici ve çalışanlarına teşekkür ederim.

Caner AYDIN
Sinop, 10.03.2025

1. TÜRKİYE’NİN HİNT DENİZİ’NE İNMESİ

On Altıncı Yüzyılın Başında Hint Denizi - Çaldıran’ı Kazanmakla Türkiye Basra Körfezi’ne Yaklaşıyor - Mısır’ı Almakla Şap Denizi’ne Çıkıyor - Sen Jan Ocağına Savaş Nasıl Açıldı? - Rodos Kuşatması ve Sonucu- Şat Ağzı’na İniş- Hint Beylerbeyliği

ON ALTINCI YÜZYILIN BAŞINDA HİNT DENİZİ

Türkiye, 1514 ve 1534 yılları arasında Avrupa cephesini ikinci plana atarak ülkesinin, sağ ve alt yanlarındaki bozukluğu düzeltmek için zorlu yağırlarla [düşmanlarla] uğraştı. Azereli Kurultağı’nı [Devleti’ni, Hükümetini] sarstı, Mısır ve Rodos kurultaklarını devirdi, Irak’ı kendisine kattı. Bu yirmi yıllık savaşların her bakımından yüksek değerli sonuçları vardır. Bizans’ın yıkılmasından ve San Marko bayrağının kovulmasından sonra Tebriz ve Kahire kapitallerine [merkezlerine] vurulan darbeler, imparatorluk yapısının tamamlandığını ilan eder. Artık Asya’daki kara ve deniz sınırlarında korkulacak komşu yoktur; ülke, bir yandan Kızıldeniz’e, bir yandan Basra Körfezi’ne kapı açmıştır. Bu kapılardan Mendep¹

¹ Babülmendep Boğazı, Kızıldeniz’i Aden Körfezi’ne bağlayan 32 km uzunluğundaki boğazdır. Boğaz aynı zamanda Afrika ile Arap Yarımadası’nı birbirinden ayırır.

ve Hürmüz² yollarıyla Hint Denizi'ne çıkılacaktır. İşte yirmi yıllık savaşların en büyük neticesi budur: Türkiye bir Hint Denizi Kurultığı olmuştur.

Acaba hükümet, Azerbaycan ve Mısır savaşlarına başlarken maksadı, Basra ve Süveyş üzerinden Hint Denizi'ne kapı açmak mı idi? Rodos Seferi bu çerçeveye girik [çerçeveyle ilgili] olmakla beraber, bunun amacı ikinci derecede kalıyordu: Hıristiyanlığın ileri karakolunu yıkmak, Türkiye sularında emniyet kurmak yani Sen Jan ocağına incir dikmek... Acaba Azerbaycan ve Mısır Seferlerinde de amaç, her göze görünen mi idi? Orduları bozmak, kurultaklar yıkmak, topraklar almak mı isteniyordu? Yavuz ve Kanunî yıllarında kurultak gemisini abrayan [idare eden] yabancı ellerden ulusal politika beklemek aşırı saflık olur fakat insanlar "ötük" denilen sürekli oyunun ara sıra şuurlu ve çok kez şuursuz aktörleridir. Türkiye devlet adamları da değişmez hedefe doğru öyle yürümüşlerdi.

Çaldıran'ı kazanmakla beraber bu ilk gidimin de Azereli'ni ve frakı alıp Basra Körfezi'ne bir kapı açamayan ordu, arada başka cephelerde birçok uğraşlar yaptıktan sonra 1533'te Bağdat'ı alıp ilerleyerek Basra'dan denize çıkıyor; Mercidabık, Gazze ve Ridaniye kazançlarının yemişi olmak üzere Mısır ülkesi daha önce Türkiye'ye katılmıştı. Süveyş Tersanesi, Kahire'ye girişimizden sekiz yıl sonra açıldı; Şat Ağzı'nda Türkiye'nin ilk savaş gemisi Basra'ya bayrak dikişimizden 18 yıl sonra görüldü. Hint Denizi'nin zengin ticaretine el koymak maksadını güden bir türün Süveyş ve Basra'yı alır almaz süel [askerî] gücünü karadan denize aşırıp yürüyüşüne devam ederdi.

² Hürmüz Boğazı Umman Körfezi ile Basra Körfezi'ni birbirine bağlayan boğazdır.

Bu ticaretin Mısır üzerinden Akdeniz'e akan bir kolu, Venedik Cumhuriyeti'ni zamanın Kartacası yapmıştı; Afrika'yı dolaşarak Batı Avrupa'ya ulaşan kolları, o kadar uzun ve korkulu olmakla beraber Portekiz'i, Hollanda'yı ve İngiltere'yi acunun [dünyanın] en haşmetli [görmeli] müstemleke [sömürge] imparatorlukları mertebesine yükseltti. Coğrafya bakımından daha çok elverişli durumda bulunan Türkiye'ye neler vermezdi? Zaman zaman bazı beyinlerde Hint Denizi ticaretinin değerini aydınlatan şimşekler çaktı fakat çabuk söndü. Pek doğrudur: Bakanlar çekilir, kabineler değişir, yaşayan programdır. Hint Denizi Kurultayı olmak anlamı, imparatorluğun kubbe altında hiçbir vakit program şekline gelmemiştir.

Hint Denizi, İran Yaylası'nın ve Arap Yarımadası'nın barınmaz yalı boylarından uzana uzana Basra Körfezi'ne ve Şap Denizi'ne girer; bunların ta yukarı uçlarında kendisini Avrupa'ya bitiş-tirecek sığınaklar bulur. Irak ve Mısır zenginliğinin kaynağı budur. Şat Ağzı'nda başlayan kara ticaret yolları Küçük Asya ve Suriye Limanlarına iner; Nil Deltası da Süveyş Körfezi'ne yığılan ticarete transit alanı olur. Şu büyük hakikati göz önüne getiriniz: İran Küçük Asya, Suriye ve Mısır başka başka türlerin, Akdeniz kontrolü de başka bir türünün hükümlerinde bulunduğu vakitlerde o türlerin hepsi zengin ve güçlü olmuştur; saydığımız yerlerle Akdeniz kontrolü tek bir kurultayın elinde olursa, hele o kurultak Türkiye gibi kan ve kun [yoldaş] yönlerinden Hint Denizi uluslarına o kadar yakın bulunursa ticaretten ne ölçülmez kazançlar elde edeceği kolayca anlaşılır. İşte, bir zaman "Osmanlı İmparatorluğu" denen Türkiye, 1534'ten itibaren bu duruma gelmişti. Kubbe altının nasıl bir yol tuttuğunu ileride göreceğiz; şimdilik Azereli ve Mısır Savaşlarından önceki olumları gözden geçirelim:

Gırnata'nın zayıflaması, İspanya ve Portekiz ürünlerini başıboş bıraktığı için bu ülkelerde okyanus gemiciliğinin yükselmesine başlangıç oldu.³ Venedik Cumhuriyeti, Mısır türleriyle yaptığı an-

³ M.D.: Kral Don Petro'nun Avis Prenslığı'nde bulunan oğlu Don Juan, 1385'te kendisinin Portekiz krallığını ilan etti. Amiral Jüriyen dö la Graviyer'in dediği gibi karaya doğru genişleme imkânını göremeyen küçük yalı tütünleri denize doğru genişleyerek günün birinde, pek büyük deniz kurultakları yaratırlar. Sur, Kartaca, Venedik, Cenova böyledir; Portekiz de böyle olmuştur. Kral Birinci Jan, 15 Ağustos 1415'te iki yüz yelkenli ile Septe'yi alıp da Fas içişlerine doğru yayılmaya başladıktan sonra, oğullarından gemici sanını almış olan Lizeo beyi Henry, doğu ülkeler hakkında yeni şeyler öğrendi; bunların en değerlisi Afrika'nın yalnız Mısır tarafından Asya'ya bitişik olduğu ve alt tarafıyla Asya arasında bir okyanus bulunduğu idi. O zamana kadar gemiciler, yirmi sekizinci arz çizgisinde bulunan Spartel Burnu'nu Batı Afrika kıyılarında insanın yaşayabileceği yerlerin ucu sanırlardı. Hele Nun ve Boyador Burunları arasındaki yalı boyunu pek korkunç düşünüyorlardı. Prens Henry 1418'de keşif gemilerini sevk etmeye başladı. Ertesi yıl Mader ve sonra Asor Adaları bulundu. 1434'te Boyador Burnu geçildi, iki yıl sonra 24'üncü arz çizgisine inilerek insanlarla tekrar temasa gelindi. 1447'de Yeşil Burun'a varıldı. Bu keşfin on altıncı yılında Henry öldü amma [ama] coğrafya hareketleri durmadı. İkinci Jan, kral olduğu zaman (1481) Yeşil Burun Adaları, Siyera dö Leona yalıları, Benin Körfezi, Fernandopo ve Prens Adası biliniyordu ve Portekiz kralı, Gine hâkimi sanını [unvanını] almıştı. 1484'te üstüva [sütun] çizgisi de geçildi. 1487'de Afrika'nın alt ucu bulundu; Bartolomeo Dıyaze ile Juan İnfante, buldukları buruna "Şüppe" adını vermişlerken İkinci Jan bunu, iyi umuda çevirdi. Portekiz hareketi burada durdu ve on bir yıl beklendi. Niçin? Hint Denizi'nin Müslüman gemicilerinden bilgi toplamak üzere Mısır yoluyla Aden'e gitmiş olan iki seyyahın dönüşlerini görmek için iyi dil bilen bu seyyahlardan Alfonso di Fayoa, Habeşinde öldü fakat Padro di

laşmalar yüzünden Hint Denizi ticaretinin Nil limanlarında başlayan Akdeniz yollarını kendi monopolünde [tekeline] tutuyordu. Hint'e, Çin'e ve Çipango'ya (Japonya) yeni bir yol bulmak için gözlerini batıya diken İspanya gemiciliğinin bölümleri konumuzun dışındadır. O zengin ülkelere cenupta [güneyde] yol arayan Portekiz bayrağı ardınca yürüyecek olursak Amerika'nın bulunmasından 6 yıl sonra Vasko de Gama'nın Ümit Burnu'nu dolaşarak Hint Denizi'ne girdiğini görürüz (1498). Bu Sinisli gemici, Portekiz bayrağını Mozambik'e götürdü "İbrahim" adlı Müslüman kralı ürküttü; Macitoğlu Ahmet adlı bir Müslüman'ın kılavuzluğu ile Melinda Limanı'ndan yirmi beş günde Hint yakasına geçip Malabar kıyısında Kaliküt Limanı'na demirledi.

Lizbon'dan Kaliküt'e giden yol binlerce mil uzun ve değerli gemicinin göze alamayacağı zorluklarla doludur. Bununla beraber, Portekiz muvaffakiyetinin [başarısının] tasavvur olunmayacak [hayal edilemeyecek] değeri, her tarafta tasdik ve kabul edilmiştir. Venedik'te yaptığı tesiri Kronolok Priyoli, güneyde şöyle geçiriyor: "Ümit Burnu'ndan Hindistan'a yol bulunduğu duyulunca bütün şehir zelzeleye tutulmuş gibi sarsıldı, bir müddet böylece donakal-

Kovilham, Aden'den Malaban kıyısına geçerek Kananor, Goa ve Kaliküt şehirlerini gezdi; on beşinci şimal [kuzey] arzında [tarafında] yirminci cenup [güney] arzına inerek Mozambik'e gitti; sonra Kahire'den krala uzun bir rapor gönderdi. Bu raporda Hint Denizi'ndeki seyir usulleriyle Müslüman gemiciliği, Malabar sahili, Mozambik hakkında çok kıymetli notlar vardı; bir de harita iliştilmişti. Portekizlerin Hint Denizi'ne ilk girişlerinde doğrudan doğruya Kovilham'ın [Covilham'ın] önceden görmüş olduğu limanlara gitmeleri şaşılacak bir şey değildir.

dı. En akli başında adamlar bile bundan daha kara bir haber olmaz diyorlardı.”

Venedik gemicilerinin, tacirlerinin, kapitalistlerinin ve bizzat hükûmetinin korkuları yersiz değildi. Hint Deniz ticareti, San Marko haçının monopolünden çıkmıştı. Yeni yol, o ticaretin büyük bir kısmını Mısır yolundan çekip alacaktı. Akdeniz’de kapanıp kalmış bir Venedik Cumhuriyeti’nin yeni yola uzanmaya, Portekizlerle ortak olmaya yahut üzerindeki varıp gelmeyi kesmeye kudreti yoktu. Mısır türünde yine uzaklaşarak Kızıldeniz yolunu daha ucuz, kolay ve emniyetli yapmaya çalışmışlardı. Tam buna kalkışırken Türkiye ile 1499-1502 Savaşı çıktı, Cumhuriyet’i 4 yıl uğraştırdı ve Doğu Akdeniz’e dolaşmak için kendisine pek gerek olan müstahkem limanları elinden aldı. Barış üzerinden henüz 15 yıl geçmemişti ki Mısır, Azereli ordusunu bozup Irak’a yaklaşan imparatorluğun yani Türkiye’nin hükmü altına düştü. Birtakım kapitülasyonlar kopararak Nil servisinden faydalanmaya imkân kalmadı. Türk, kendi denizlerindeki ticarete sahipti.

Bugün, Venedik’in yerinde İtalya; Portekiz’in yerinde İngiltere vardır. Hint Denizi ticareti yine Mısır’dan ve Ümit Burnu’ndan geçiyor. Mısır 16’ncı yüzyılda olduğu gibi kuvvetli bir imparatorluğun, Büyük Britanya’nın elinde bulunuyor. Venedik gibi İtalya’da Akdeniz’e tıklmış vaziyettedir. Ne yapacaktır? Venedik gibi bütün ticaret kaynaklarının kurumasına baka baka ölüme baş egecek midir? Bu düşünce, bize İtalyan’ın Garp [Batı] Trablusu’na girmesinde, onu Eritrea kolonisine bağlamak istemesinde ve en son bir Habeş Savaşı’nı göze alarak Somali’nin bir kısmını benimsemesindeki sırrın anahtarını verir: Trablus ve Somali İskelelerinin birbirine bağlayıp Hint Denizi ticaretine kendi hükmünde bir yoldan ortak olmak.

Lizbon'daki sevinç, lağımlardaki yastan daha büyüktü. Liman-da Don Alvaro di Kabral'ın on üç gemilik filosu donatılıyordu. Mart 1500'de Taj Ağzı'ndan denize açılan Kabral, Atlas Denizi fırtınalarına ağır kurbanlar vererek Kaliküte vardı; Vasco de Gama kolonisinin yerinde yeller estiğini gördü fakat ondan daha söz geçirir bir hâlde olmadığı için işi dostluğa bağladı. Dönüşünde Lizbon'a götürdüğü duyumlar ve örnekler, Portekiz türünün temelli bir Hint politikası gütmeye zorlayacak kadar kıymetliydi.

Ertesi yıl, Vasco de Gama ikinci gidişini yapmak üzere yirmi gemi ile Lizbon koyundan çıktı. 1502'de Kaliküt racasını [Hindistan prensini] denizde ve karada, Hintlilerin henüz görmedikleri ateşli silahlarla yenerek Portekiz boyunduruğuna soktu. Bu limandan, başka başka Kananor ve Koçin limanlarında da birer kale yapılarak Portekiz koloni imparatorluğuna temel atmış oldu.

Vasco de Gama'nın Kaliküt'te ufak bir filo bırakarak yurduna dönmesinden iki yıl sonra (1505) Kral'ın Hindistan Hidivi Alfonsu Albükerğe Ümit Burnu yolunu tutuyordu. Bu kanlı adam, ertesi yıl Zengibarla Sokotra'yı aldıktan sonra Hint Denizi'ni kasıp kavurmaya başladı. Çok işler görerek koloni imparatorluğunu adına uygun bir mertebeye çıkardı. Yalnız korkunç bir başbuğ değil, uzak görüşlü bir diplomattı. Hint Denizi'nde serbest kalmak için arkalarında Şah İsmail ve Kan Suğur gibi iki büyük kralın geniş hareketler yaptığı- Hürmüz ve Mendep kapılarını ele geçirmek gerektiğini sezdi; 1507'de bu kapılardan ikincisine kumanda eden Aden'e saldırdı. Bir şey kazanamadı ise de buralara gene geleceği şüphesiz olduğundan Yemen kralını korkuya düşürdü, Mısır'dan yardım istemeye mecbur etti. Portekiz amiralinin Hürmüz kapısını çalmakta gecikmeyeceği de besbelli idi.

Hindistan'ın garp [batı] Arabistan'ın cenup [güney] ve Afrika'nın şark [doğu] yalıları halkı ile Basra Körfezi'nin ve Şap Denizi'nin [Kızıldeniz] gemicileri şimdiki Hint Denizi ticaretini aralarında paylaşmışlardı. Bir kısmı, Türk olmak üzere bunların hepsi Müslüman'dı. Albükergen'in insanlığı utandıran barbarlıkları bu Müslüman acununda [dünyasında] kırıcı bir tesir yaptı, Mendep Boğazı yoluyla Yemen iskelelerine gelen ticaret durdu, Portekizlerin canavarca atılışlarına uğrayan Hint Denizi çevresindeki Müslüman acununda yükselen acıklı çağrış, Koçrat kralı Mahmutoğlu Muzaffer Han'ın ve Yemen Kralı Tahir soyundan Abdülvehhaboğlu Amir'in yardım isteyen seslerde büyüyerek Nil sarayında makes buldu [yansıdı].

Süveyş Tersanesi'nde hazırlanan on iki gemilik Mısır filosu, 1508'de denize çıkıyordu. Hüseyin Bey'in kumandasında bulunan bu filoda kendisinden başka pek çok Türk vardı. Mısır Hükümetinin Akdeniz ve Şap Denizi filolarındaki personelin öteden beri Türklerle karışık ve zabıt sınıfının leventlerden müteşekkil olduğunu biliyoruz. Hatta Rodos zindanından kurtulduktan sonra Oruç Barbaros, İskenderiye'ye gittiği vakit Mısır donanmasına girmek için hükümete müracaat ederek Akdeniz filosunda bir çektiri reisliği almıştı. Kahire'de, Hint Müslümanlarına yardım kararı verilince materyal ve personel ihtiyaçlarını karşılamak için yine Türkiye'ye başvuruldu. Mısır'a birçok donanım ve uğraş levazımı gönderildiği gibi Hint Denizi'nde Portekizlerle dövüşmek şayiası [söylentisi] Türk leventlerini Süveyş'e çekti. Bunun tabiiye [taktik] bakımından tesiri görüldü: Leventler çektiri kullandıkları için Mısır filosunun uğraş gemilerini bu tipten yaptırmakta -garap sınıfı yelkenli ve kürekli Şap Denizi gemilerini kullanmaya alışık olan Mısır denizcileriyle çabuk uyuştular. Hâlbuki ne Akdeniz'in çek-

tirisi ne de Şap Denizi'nin Garbi Hint Denizi'nin uçsuz bucaksız ufuklarında dolaşabilir; onun tayfunlarına dayanabilir ve binlerce mil uzaktan gelmiş büyük Portekiz karavelalarıyla [büyük deniz teknesiyle] çarpışabilirdi.

Hint-Mısır ticaretinin kesintiye uğramasından çok zarar gören Venedik Cumhuriyeti'nin Kahire Hükûmetini Portekizlerle savaşta kıskırtmak ve filonun hazırlanmasına materyalce yardımda bulunmuş olması mümkündür. Hüseyin Bey, Aden'den bol kumanya aldı. Koçrat kralı Muzaffer Han'ın ufak filosuyla birleştikten sonra Portekizlerle yaptığı birinci deniz uğraşını kazandı, Şubat 1509'da yaptığı ikinci deniz uğraşından iyi bir netice alamadı ve Mısır'a döndü.

Müşterek düşman Hint Denizi'nin emniyetiyle alakalı olanların birleşmelerini stratejik bir zaruret hâline getirmişti. Maskatlılar Hürmüs ve Hadramutlular Sokotra Adası'nı kurtardılar fakat Mısır-Koçrat deniz kuvvetinin 1508-1509 hareketlerine dayanan bu iki muvaffakiyet, Portekiz varlığına karşılık olmaktan ne kadar uzaktı, Albükerge, elini Şap Denizi ortalarına kadar uzatmıştı. Şimdi, hacılık yollarının kesilmesinden dolayı yaşama kaynağı kuruyan Mekke Emiri de Kahire'ye sığınıyordu. Azereli Hükûmetinden büyük bir İran Devleti çıkarmaya çalışan Şah İsmail katında -Portekizlere karşı birleşmek maksadıyla- Mısır'ın yaptığı teşebbüsler neticesiz kaldı. Türkiye, Süveyş Tersanesi'ni ve Mısır filosunu beslemekte daha çok hassas görünüyor: Veziriazam Ali Paşa ile arası açılarak Antalya'dan Mısır'a giden Prens Korkut'un geri gönderilmesi konuşmaları bu sırada başlamıştı; yeni bir Cem meselesi karşısında kalmak istemeyen İstanbul sarayının prensi Antalya'da görmek ve buna karşı Mısır'a istediği levazımı vermek konusunda çabuk anlaşığı düşünülebilir.

Geçen yıl, sekiz gemilik filosuyla Korkut'u İskenderiye'ye kaçırmış olan Akbaş Reis, 1510'da yine o limandan denize açıldı. Kendi filosunda prensle maiyeti ve eşyası vardı; yirmi Mısır hassa gemisi de yanında bulunuyordu. Rodos granmetri Emeri D'Ambunaz Kilikyâ'dan Mısır'a tekne ve arma kerestesi taşınmasına mâni olmak için Şövalye Vilye de Lil Adam ile Andere D' Amaral kumandalarında iki deniz fırkası yollamıştı. Bunlardan biri, Ayaş İskeleyi'ni basarak bulduğu levazım yığınlarıyla boş ve yüklü gemileri yaktı. Oruç Barbaros, bu gemilerden birinin kumandanı idi; vakadan [olaydan] sonra Mısır'a gitmekten çekinerek Antalya'ya gitti. Prens Korkut'un yardımıyla bir fırkate [küçük tonajlı gemiler] edinerek korsanlığa nasıl başladığını ileride göreceğiz. Öbür fırka, prensi babasına karşı Cem gibi kullanmak isteyen granmetrin yeni talimatıyla Antalya Körfezi'nin batı kıyısındaki adacıklar arasına saklandı ve konvoy geçerken üstüne atıldı. Fakat Akbaş Reis, kahramanca müdafaa ederek yalnız bir gemi vermekle kurtuldu.

Mısır gemileri, Antalya'da kıymetli levazımla dolduruldu. Körfezden çıktığı sırada bu filo, şiddetli bir cenup fırtınasıyla karşılaşarak Marmaris Koyu'na sığındı ve oradaki izini bulan birleşik Rodos deniz fırkalarının baskınına uğradı. Gemilerden birkaçı baştankara etti [karaya oturdu] ve geri kalanı, tayfaları tarafından terk olunarak şövalyelerin ellerine düştü.⁴ Sen Jan ocağı, ne yapsa Portekiz'e bu kadar yardım edemezdi. Süveyş'te hazırlanmakta olan ikinci Mısır donanmasının hareketi iki üç yıl gecikmeye mahkûm olmuştu. Türkiye, kara sularında yapılan ve biri doğrudan doğruya Türk bayrağına karşı olan bu iki tecavüz, Sen Jan kurumunun gerçekten

⁴ M.D.: Ali: *Künbü'l Âbbar*; s. 222.

bir ocak olduğunu gösterir. Türkiye, ona bir devlet muamelesi etmemeye hak kazanmıştır. Netice, yerinde yazılacaktır.

Fırsat bulan Albükerge Sokotra ve Hürmüz Adalarını geri aldıktan sonra, 1513'te on sekiz gemi ile Aden üzerine atıldı; Ferhan'ın parlak müdafaasına [savunmasına] karşı hiçbir şey kazanamadı. Mendep Boğazı'ndan içeri girerek Kamaron Adası'nı ve Yemen kralının kapitali olan Zebit kasabasını topa tuttu. Dönüşünde Aden'e baskın yapmaya kalkışarak karaya asker çıkardı, yine püskürtüldü. Ertesi yıl, vaziyette büyük bir değişim oldu: Türkiye-İran savaşı açıldı Tebriz, yalnız Kahire ile değil Hürmüz Boğazı'na daha temelli yerleşmeye çalışan Portekiz amirali ile de bir anlaşma yolu aramak gafletine düştü. Albükerge, 1515'te öldü fakat yerine geçen amiral onun programını bırakmayıp 1516'da Yemen sularına geldi. İş görmenin sırası idi çünkü Dulkadir meselesinden dolayı Mısır Hükûmeti Türkiye ile ihtilâfa [anlaşmazlığa] düştüğü gibi Âmir de Zeydiye imamı Şerafettin'le boğuşuyordu. Âmir, rakibine karşı kuvvetli olmak için Portekizlerin himayelerini kabul ederek Mısır birliğinden ayrıldı.

Kansu, Yemen işlerinin ters döndüğünü, henüz haber almadığı bir zamanda filosuna hareket emri verdi. Elli gemiden kurulmuş olan bu filo Türk korsanlarından Selman Reis'in kumandasında idi, içinde Hüseyin Bey'in idaresine verilmiş büyücek bir kara kuvveti vardı. Selman Reis, Zebit Limanı'na vardığı vakit Âmir'in düşmanla birleşmiş olduğunu gördü; o da Şerafettin'le hareket birliği yapmaya karar verdi, Mısır filosu Hüdeydey'i yaktı. Hüseyin Bey karaya er döküp Zebit'i aldı ve Âmir'e karşı yürümeye başladı. Bu sırada Selman Reis, yirmi bir gemilik uğraş filosu ile Aden'e gitti; oradaki Portekiz gemilerini şiddetli bir uğraştan sonra kaçırdı. Kaleye karşı yaptığı atılıştan muvaffak olmadı. Mısır ordularının bozgun haberleri uzaktan uzağa

duyuluyordu. Hüseyin Bey, kara askerinin kumandasını Pars Bey'e bırakıp çekildi. Bir müddet savaşa devam eden Pars Bey, uğraşların birinde düştü. Kumandayı alan İskender Sana'ya kadar ilerleyerek Âmir'i öldürüp son kuvvetini dağıttı. Yemen işlerinin bu safhasında Türk ordusu Kahire'ye girdi, Mısır devletini devirdi. Selman Reis, uğraş filosu ile Cidde'ye hareket etti.

ÇALDIRAN'I KAZANMAKLA TÜRKİYE BASRA KÖRFEZİ'NE YAKLAŞIYOR

Venedik'le barışıldıktan sonra, Doğu Akdeniz'in kontrolü Türk donanmasına geçti. Yalnız Rodos ocağı ile korsanlık emniyeti bozuyordu. Kemal Reis, 1504'te küçük bir filo ile Rodos Adası'nın ıssız bir kıyısına yanaşıp karaya çıkardığı bölüklerle müstahkem olmayan yerleri vurdu; sonra Sen Jan bayrağı altında bulunan öbür adaları dolaşarak geniş bir terör yaptı. Kaptan Davut Paşa, vezirlikle 1506'da Niğbolu muhafızlığına gönderildi ve yerine, sarayda yetişmiş bir Macar dönmesi olan İskender Bey geçirildi. Bu kumandan yeni mansıbının [makamının] adamı değildi fakat sarayın muhtemesi idi [para işlerinden sorumluydu].

Eğriboz Beyi, 1510 İkinci Kânun'da [Ocak'ta] on sekiz yıldan beri Türk deniz ticaretine hücum eden ünlü bir Hristiyan korsanı yakaladı, sekiz gemisinden ikisini topla batırıp beşini aldı, biri kaçtı. Bu, değerli bir kazançtı; bizimkilerin nedense Eğribozlu dedikleri korsan uğraşta ölmüştü. Eğriboz beyi, muzafferiyetinin armağanı olmak üzere hükûmete beş gemiyle beraber on sekiz bayrak ve bin yüz tutsak gönderiyordu.⁵

⁵ M.D.: Âli: *Künhü'l Âbbar*, s. 222.